

1.

Alle ramen en deuren staan open, maar het blijft warm en benauwd in het overvolle lokaal. Van buiten klinkt het blikerige melodietje van de ijscoman die voorbij komt fietsen, het getjilp van de kleine vogeltjes in de mangoboom, het geroezemoes en gelach uit andere lokalen. De geur van knoflook vermengd met gebakken vis waait naar binnen.

‘Ik heb honger,’ fluistert Yensi.

‘Ik ook,’ fluistert Dewi terug. ‘En dorst.’ Met de onderkant van haar hoofddoek veegt ze het zweet van haar voorhoofd. Het lijkt wel of het vandaag extra warm is. Zelfs Iboe goeroe*, die er normaal altijd koel en onaantastbaar uitziet in haar strakke beige uniform, heeft zweetplekken onder haar armen. Toch past ze haar tempo niet aan de warmte aan. Integendeel.

‘Ayo*!’ roept ze, en ze wijst met haar stok naar het bord. ‘Het werkwoord go. Sama-sama, ya!*’

De klas dreunt de rijtjes op. ‘*I go, you go, he goes...*’

Dewi staart naar de grote zwarte pukkel die Iboe goeroe vlak naast haar neus heeft. Zou ze daar niks op kunnen smeren? Iets waardoor je het niet meer zo goed ziet? Of zou je als je groot bent het niet erg meer vinden, zo’n lelijke pukkel?

‘*I went, you went, he went...*’

‘Ik ga straks kokosijs kopen,’ fluistert Yensi in Dewi’s oor.

Dewi kijkt haar van opzij aan. ‘Ik een chocoladebroodje,’ zegt ze zacht. ‘Zullen we delen?’

‘Ja, goed.’

‘Dewi en Yensi!’

De klas is ineens stil. Dewi voelt zich helemaal warm worden.

Iedereen kijkt naar hen. Iboe goeroe komt op hen afgelopen, haar aanwijsstok in haar hand. Ze ziet er verraderlijk vriendelijk uit.

‘Even denken, hoor,’ zegt ze. ‘Waren jullie nou nummer een en twee van de klas?’ Iedereen begint te lachen.

‘Nee, Iboe goeroe,’ zegt Dewi, terwijl ze haar best doet om niet naar de pukkel van haar juf te kijken.

‘Nee, Iboe goeroe,’ zegt Yensi.

‘Nummer hoeveel waren jullie ook alweer bij het laatste rapport?’ Iboe goeroe staart uit het raam, alsof ze diep moet nadenken.

‘Nummer zeventien,’ zegt Yensi beschaamd.

‘Vijfentwintig,’ zegt Dewi zachtjes.

‘Wát zei je? Ik verstond het niet.’

‘Nummer vijfentwintig.’ Weer begint iedereen te lachen. Dewi bijt op haar lip. Ze zou wel door de grond willen zakken.

‘Juist,’ zegt Iboe goeroe. ‘Nummer zeventien en nummer vijfentwintig. Niet bepaald de besten van de klas dus.’

‘Nee, Iboe goeroe.’

Iboe goeroe loopt terug naar haar plek voor in de klas. Ze slaat met haar stok in haar hand en begint steeds harder en bozer te praten.

‘Er zijn hier in Indonesië zoveel kinderen die niet naar school kunnen! Omdat hun ouders het uniform niet kunnen betalen.

Omdat ze het schoolgeld niet kunnen betalen. Omdat ze de boeken en het examengeld niet kunnen betalen. Ik denk dat die kinderen graag met jullie van plaats zouden willen ruilen, als jullie denken dat jullie mijn lessen niet nodig hebben. En misschien zouden jullie dan in hun plaats op de vuilnisbelt willen gaan werken? Of de was willen doen voor rijke mensen?’

‘We hebben uw lessen nodig, Iboe goeroe,’ zegt Yensi snel.

‘We hebben uw lessen nodig,’ herhaalt Dewi. ‘En we bieden onze excuses aan.’

‘Juist,’ zegt Iboe goeroe afgemeten. ‘Voor deze keer zal ik het erbij laten.’

Dewi laat haar adem langzaam ontsnappen. Ze hebben geluk. Het

had haar niet verbaasd als ze de klas uit waren gestuurd. Iboe goeroe is altijd streng, maar vandaag is ze in een bijzonder slecht humeur. Ze heeft Afandi, die zonder stropdas op school kwam, meteen weer terug naar huis gestuurd. En Santi en Maya, die te laat binnen waren gekomen en nog hadden gelachen ook, hebben tien minuten voor in de klas moeten staan.

‘Zoals jullie weten,’ zegt Iboe goeroe, terwijl ze de klas rondkijkt, ‘hebben we over twee weken onze voorstelling voor de ouders. We moeten hard aan het werk, want er vallen ook nog een paar dagen uit. Morgen is het een vrije dag...’

Dewi voelt Yensi’s knie tegen de hare aanstoten en knikt onmerkbaar. Ze heeft afgesproken dat ze morgen bij Yensi gaat logeren.

‘...en volgende week zaterdag is het nieuwjaar. Ik verwacht dat jullie op de vrije dagen thuis zullen oefenen, zodat jullie mij en deze school niet beschaamd zullen maken op de voorstelling. Is dat duidelijk?’

‘Ya, Iboe goeroe,’ klinkt het als uit één mond.

‘Heel goed. Maandag kent iedereen de teksten uit zijn hoofd.’

Het hoofd van de school heeft bedacht dat het begin van het nieuwe jaar – het jaar waarin Indonesië zestig jaar onafhankelijk is – niet onopgemerkt voorbij mag gaan. Hij heeft hoogstpersoonlijk een toneelstuk geschreven over de strijd tegen de Nederlandse bezetters. Sommige jongens zijn Nederlandse soldaten. Dat is een weinig eervolle rol. Anderen spelen Indonesische vrijheidsstrijders. Yensi’s broer Agoes, die al in klas drie zit, heeft de hoofdrol gekregen. Hij speelt president Soekarno, die samen met zijn vriend Hatta de republiek uitroept. De meisjes, die geen rol hebben gekregen, moeten zingen, de grondwet opzeggen, de soldaten aanmoedigen, de nieuwe president toejuichen... Op de strijd tussen de Nederlandse en Indonesische soldaten na, waarin met kapmessen, pistolen en veel tomatenketchup gewerkt wordt, vindt Dewi het eigenlijk een beetje een saai toneelstuk. Maar er is niemand aan wie ze dat zou bekennen. Behalve Yensi natuurlijk.

Als om halftwaalf eindelijk de schoolbel klinkt, slaakt Dewi een zucht van opluchting. Samen met Yensi dringt ze zich door de gangen naar buiten. Voor het hek van de school staan de verkopers met hun kaki-lima's*, de handkarren, die stuk voor stuk eigenlijk kleine keukentjes zijn. De een bakt in een poffertjespan kleine omeletjes, de ander bakt tempé of frituurt stukjes kip. Er is een man die zakjes vergruizeld ijs en limonade verkoopt, en er is iemand die boterhammen met chocoladepasta maakt. En dan heb je nog alle anderen: de man die gekleurde kuikentjes en eendjes verkoopt, de vrouw met de schoolschriften, de pennen en de haarspeldjes, de jongen met de kleine goudvisjes in plastic zakjes en de ballonman. Dewi koopt haar boterham met chocoladepasta en geeft de helft aan Yensi, die net een zakje ijs gekocht heeft. Ze hurken neer bij de doos met piepende kuikentjes. 'Ik wou dat ik geld had,' zegt Yensi, terwijl ze een roze kuikentje over de kop aait. 'Dan zou ik er een kopen.'

'Mmm,' zegt Dewi. Zonde van het geld, zou ze willen zeggen. Ze gaan toch dood. Maar zoiets kun je niet zeggen. Ze kijkt naar de verkoper, die op zijn hurken zit te roken en die totaal geen aandacht aan zijn klanten besteedt. 'Blijven ze deze kleur?' vraagt ze. De man neemt een trekje van zijn sigaret en schudt nauwelijks zichtbaar zijn hoofd.

'Wat kosten ze?' vraagt Yensi.

'Vijfduizend.'

Yensi knikt en is even stil alsof ze erover na moet denken. Dan komt ze overeind. 'Misschien een andere keer, ya, Pak*? Hier, Dewi, jij mag de rest van mijn ijs.'

Hand in hand slenteren ze tussen de tientallen andere in het wit geklede scholieren terug naar de grote weg.

'Dus je komt logeren, morgen?' vraagt Yensi voor alle zekerheid.

'Ja, natuurlijk! Ik heb gezegd dat we samen met je broer gaan oefenen voor het toneelstuk.'

Yensi grinnikt. 'Oefenen voor het toneelstuk? Ja hoor!'

‘Niet?’

‘Natuurlijk niet. We gaan zwemmen bij de waterval. En Agoes heeft gezegd dat we 's avonds een kampvuur gaan maken op het strand. Je moet vroeg komen, ya? Dan hebben we de hele dag de tijd. O, daar is mijn bus. Tot morgen!’

2.

Het is nog fris en koel buiten als Dewi de volgende morgen van huis weggaat. Bij de rivier zijn twee vrouwen bezig met de was, terwijl een paar kinderen in een kleine prauw langs de oever peddelen. Een grote vissersboot komt aangetuft vanaf de zee. Dewi knijpt haar ogen dicht om beter te kunnen kijken. Is het de boot van vader? Nee. Jammer. Hij had gezegd dat hij vandaag misschien thuis zou komen. Maar het kan net zo goed een paar dagen langer duren, natuurlijk. Het hangt er helemaal van af hoeveel vis ze vangen. Pas als het laadruim vol is, gaan ze terug.

Dewi steekt haar hand op naar Iboe Yati, die haar veranda aan het vegen is. 'Mau ke mana*?' roept Iboe Yati. 'Waar ga je heen?'

'O, ik ga naar Lepoeng.'

'Naar Lepoeng, ya? Wat ga je daar doen?'

'Naar het strand.'

Dewi stapt over een grote, modderige plas heen, wijkt uit voor de groentekar en loopt langs de kamponghuizen en de winkeltjes in de richting van de moskee. Het is rustig op deze vrije dag. Twee oudere mannen zitten in de schaduw van een palmboom te schaken. Een ander kijkt mee en masseert ondertussen de schouders van zijn vriend. Uit de open deur van het huisje ernaast klinkt gehuil van een baby. Een eindje verder zit een man op de veranda koffie te drinken. Een paar kippen scharrelen over het pad, op zoek naar korreltjes rijst.

Dewi loopt naar de grote weg. Ze heeft geluk. Er komt meteen een busje aan. Ze steekt haar vinger op en de jongen die in de open deur staat, zwaait met zijn arm om aan te geven dat de bus gaat stoppen. Het busje schiet naar links en stopt zo abrupt dat een

brommertaxi nog maar net kan uitwijken. Dewi wringt zich naar binnen en gaat op een houten bankje aan de zijkant zitten, tussen twee oude dames in. Als de bus optrekt, draait de jongen die in de deuropening staat, zich naar haar toe. Hij steekt zijn hand uit, zijn wenkbrauwen vragend opgetrokken.

Dewi geeft hem haar briefje van duizend. ‘Lepoeng.’

Na twintig minuten racen, gevaarlijk inhalen en abrupt remmen voor overstekende honden of apen, of voor koeien die midden op de weg staan te herkauwen, zijn ze eindelijk bij het kleine dorpje aan de baai waar Yensi woont. ‘Kiri*!’ roept Dewi naar de buschauffeur. ‘Naar links!’

De chauffeur trapt onmiddellijk op de rem. Dewi komt overeind en stapt gebukt uit. Ze kan nog net op tijd aan de kant springen voordat de chauffeur plankgas wegrijdt. Ze kijkt opzij. Rechts van haar is het strand met de hoge palmbomen, met daarachter de zee. Het strand ligt er verlaten bij. In de schaduw van een palmboom zit een visser zijn netten te repareren, en in de verte drijft een jongen een paar magere karbouwen voort. Dewi hijst haar rugzak op haar rug en loopt naar het dorpje, dat vlak naast de baai tegen de beboste berghellingen aanligt.

‘Assalamoe’alaikoem,’ zegt Dewi als ze Yensi’s moeder voor het kleine winkeltje ziet zitten.

‘Wa’alaikoem salam,’ zegt Yensi’s moeder verrast. ‘Ik had je niet zien aankomen.’ Ze steekt haar hand uit en Dewi drukt die even tegen haar voorhoofd. ‘Hoe gaat het?’

‘Goed. Is Yensi binnen?’

‘Nee, ze is bij de waterval. Ze is de was aan het doen. Ga zitten!’ Yensi’s moeder wijst naar een plastic krukje. ‘Wil je wat drinken?’

‘Nee, dank u. Ik ga wel even naar haar toe. Misschien kan ik haar helpen.’ Ze bukt zich naar de kleine Ani, die met een oud blikje en een plastic lepel in de modder aan het spelen is, en knijpt haar stevig in de wangen. ‘Hallo sayang*! Ken je grote zus Dewi nog?’ Ani

kijkt haar onbewogen aan en gaat weer verder met haar modder-soep. Haar tweelingzusje Riani, die van een afstandje heeft staan toekijken, rent snel naar haar moeder toe en steekt haar armen omhoog. ‘Maloe*,’ zegt Yensi’s moeder, terwijl ze Riani op schoot neemt. ‘Ze is verlegen.’ Het meisje verbergt haar hoofd tegen haar moeders schouder. ‘Kenapa*, Riani? Waarom? Je kent grote zus Dewi toch wel?’

‘Geeft niet,’ zegt Dewi. ‘Straks ken je me weer, hè, zusje? Straks ben je niet meer bang. Permissi doeloe*, Boe*.’

Yensi’s moeder wuift met haar hand. ‘Ja, ja, ga maar!’

Over het met stenen bezaaide pad rent Dewi in de richting van de waterval, die zich tussen de bomen en rotsblokken door schuimend wit naar beneden stort. Ze vindt het helemaal niet erg dat Yensi nog met de was bezig is. Het is veel leuker om de was te doen in een riviertje dan thuis in hun piepkleine badkamertje vol muggen en kakkerlakken. Al kan ze zich voorstellen dat Yensi ook wel eens jaloers op haar is. Bij Yensi hebben ze geen eigen waterpomp en dus ook geen badkamer of wc. Ze moeten altijd naar de gemeenschappelijke wc, die vijftig meter van hun huis staat. Ook als het midden in de nacht is of als het stortregent. En iedere morgen moeten Yensi en haar moeder naar de pomp om een paar jerycans water te halen.

Ineens krijgt ze haar vriendin in het oog. Ze staat aan de overkant van het riviertje half in het water en slaat een spijkerbroek tegen een rotsblok aan. Een eindje verderop, vlak bij de waterval, zijn een paar jongens in de rivier aan het spelen en tegelijkertijd hun shirts en broeken aan het wassen. Yensi’s oudere broer Agoes is er ook bij, zo te zien.

‘Yensi!’ roept Dewi boven het geluid van de waterval uit. Yensi hoort niets. Dewi laat haar rugzak van haar rug glijden, doet haar slippers uit en stapt met kleren en al het water in. Voorzichtig waadt ze over de steenachtige bodem naar de andere kant van het

riviertje. Eindelijk krijgt Yensi haar in de gaten. Ze zwaait enthousiast. ‘Hé, Dewi! Ben je er al?’

‘Ja!’ Dewi huivert. Ze is nu nat tot aan haar middel. Het bergwater is koud. Een stuk kouder dan het water van de zee. Gek eigenlijk.

Yensi roept iets, en Dewi spant zich zo in om haar te horen, dat ze zich verstapt en kopje onder gaat. Proestend komt ze overeind. Tot haar ergernis hoort ze de jongens bij de waterval hard lachen. Om haar natuurlijk. Ze doet net of ze het niet merkt. ‘Wat zei je?’ roept ze, alsof er niets gebeurd is.

‘Of je me komt helpen!’

‘Ja, natuurlijk!’ Dewi plonst de laatste meters naar haar vriendin toe. Het is hier een stuk minder diep. ‘Wat zal ik doen? Zal ik schrobben?’

‘Oké. Dan ga ik spoelen en uitwringen.’

Dewi hurkt op een platte rots vlak bij het water, pakt een T-shirt uit de wasmand die op de kant staat, giet er een beetje wasmiddel op en begint hem te schrobben of haar leven ervan afhangt.

‘Is je vader er al?’ vraagt ze aan Yensi.

‘Nee. Maar hij komt misschien vanavond.’

‘Mijn vader ook!’ zegt Dewi. Het valt haar elke keer weer op hoeveel Yensi en zij gemeenschappelijk hebben. Ze zitten nog maar een halfjaar bij elkaar in de klas, maar sinds de eerste schooldag, toen ze toevallig samen in één bankje terechtkwamen, zijn ze elkaars beste vriendin. Ze begrijpen elkaar met een half woord. Misschien wel omdat hun levens zoveel op elkaar lijken. Hun vaders werken allebei op een vissersboot. Hun moeders hebben allebei een winkeltje. En ze hebben allebei twee jongere zusjes. Oké, Yensi heeft Agoes ook nog. Maar dat is dan ook het enige verschil tussen hen.

Dewi gooit het T-shirt naar Yensi toe en pakt de donkerblauwe rok van Yensi’s schooluniform uit de mand. Ze dompelt hem even onder water en begint hem dan met de borstel te bewerken.

‘Niet te hard schrobben,’ zegt Yensi. ‘Mag niet van Iboe! Die zegt dat hij dan te snel slijt!’

‘O ja.’ Dewi kijkt eens kritisch naar de rok. Hij is ook helemaal niet vies, natuurlijk. Ze sopt hem een paar keer op en neer in het water en geeft hem dan aan Yensi. ‘Schoon!’